

Рижкова Ю.О.

науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

yu.ruzhkova@gmail.com

СТРАТЕГІЯ РОЗУМНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ²

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто новий підхід в політиці регіонального розвитку країн ЄС. Визначено, що однією з головних умов для отримання фінансової допомоги з європейських фондів є наявність стратегії наукового та інноваційного розвитку на основі розумної спеціалізації. В умовах обмежених фінансових ресурсів практична реалізація політики розумної спеціалізації передбачає, що кошти будуть спрямовуватись виключно на розвиток унікальних галузей або видів економічної діяльності, які власне і становлять спеціалізацію регіону.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: розумна спеціалізація, регіональна політика, стратегія, науковий та інноваційний розвиток

SMART SPECIALISATION STRATEGY AS A TOOL TO STIMULATE INNOVATION DEVELOPMENT OF REGIONS

ABSTRACT. The paper deals with a new approach of regional development policy in the EU. It was determined that one of the main conditions for receiving financial support from the European funds is the Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation being approved in the region. Given limited financial resources, the practical implementation of the Smart Specialisation ensures that the public resources will be use only for development of unique fields or economic activities which really represent the specialisation of region.

KEYWORDS: smart specialisation, regional policy, strategy, research and innovation development

Основною метою реалізації регіональної політики в країнах ЄС є усунення диспропорцій у розвитку регіонів шляхом створення робочих місць, підвищення конкурентоздатності, стимулювання економічного зростання та покращення якості життя. Фінансовим інструментом реалізації регіональної політики є європейські фонди: Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Фонд згуртування (CF) та Європейський соціальний фонд (ESF) з загальним бюджетом у розмірі 351,8 млрд євро, що становить практично третину бюджету ЄС.

Попередній досвід реалізації регіональної політики ЄС у період з 2007 по 2015 роки довів значну ефективність програм з фінансування європейськими

---

² Публікація підготовлена в рамках виконання НДР «Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі» державний реєстраційний № 0115U001424

фондами. Ключовими досягненнями були: створення нових робочих місць, підтримка МСП, підтримка наукових проектів, покращення навколишнього середовища, модернізація транспорту та виробництва енергії. В той же час, проблемним залишається вибір показників, які беруться за основу для вирішення питання щодо напрямів фінансування. Наприклад, показник «ВВП на душу населення» викликає дискусії серед економістів, тому що він не завжди доводить необхідність у фінансуванні, і спостерігаються випадки, коли ефективність фінансування окремих інвестиційних проектів у країнах ЄС виявляється незначною.

Визнаючи, що потенціал регіонів використовується не в повному обсязі в рамках ЄС прийнята політика згуртування на 2014-2020 роки (Cohesion Policy) направлена на створення економічної, соціальної та територіальної єдності, підвищення конкурентоспроможності та зеленого зростання в регіональних економіках, забезпечення населення найкращими послугами тощо. Головним фінансовим інструментом реалізації зазначеної політики є фонд згуртування, який надає допомогу країнам ВВП на душу населення яких менше 90% за середній по ЄС. Метою такого фінансування є зменшення економічних та соціальних розривів та забезпечення сталого розвитку таких країн як Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Естонія, Греція, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина та Словенія.

Основними напрямками фінансування фонду згуртування з бюджетом у 63,4 млрд, євро на період 2014-2020 рр. є:

- розбудову транс'європейських транспортних мереж;
- діяльність у сфері захисту навколишнього середовища з точки зору енергоефективності: використання відновлюваних джерел енергії; розвиток залізничного транспорту, підтримка інтермодальності у вантажоперевезеннях (використання двох та більше видів транспорту) підтримка покращення якості громадського транспорту тощо.

Серед країн Центральної та Східної Європи основним бенефіціаром коштів фонду згуртування стала Польща – 27% від загального бюджету.

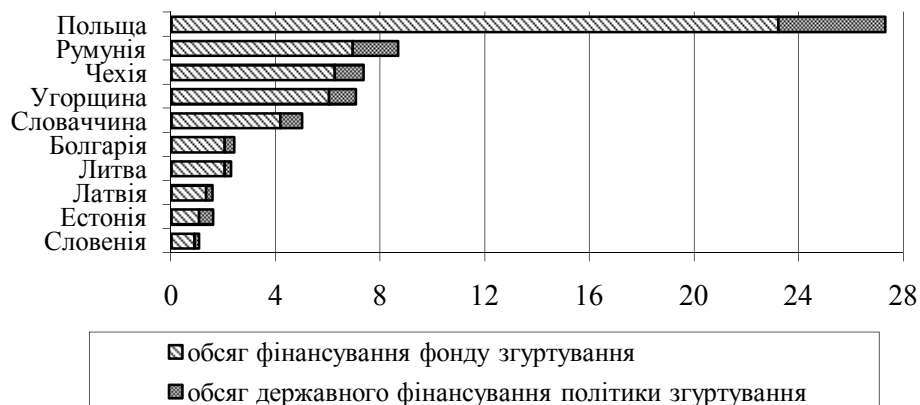

Рис. 1. Розподіл фінансової підтримки для реалізації політики згуртування в країнах ЦСЄ, млрд євро [1]

Важливо наголосити, що фінансову підтримку може бути призупинено за рішенням Ради, якщо у країні-члені ЄС спостерігається значний дефіцит бюджету та при цьому держава не докладає ніяких зусиль щодо покращення ситуації.

В той же час, з метою забезпечення більш ефективного використання коштів, однією з головних умов отримання фінансової допомоги із фонду згуртування стала наявність стратегії розумної спеціалізації для окремих регіонів.

Концепція розумної спеціалізації, що представлена у роботі [2] є новим підходом щодо державного фінансування досліджень та інновацій. Як вважають розробники концепції, це є найбільшим експериментом в області інноваційної і промислової політики в світі і, можливо, найбільший з коли-небудь зроблених [3. 4].

Відповідно до визначення, сформульованого експертами ОЕСР розумна спеціалізація являє собою промислову та інноваційну основу для регіональної економіки, метою якої є ілюстрація яким чином державна політика, структурні умови, та особливо політика у сфері ДіР та інвестицій в інновації може впливати на економічну, наукову та технологічну спеціалізацію регіонів та відповідно на їх продуктивність, конкурентоспроможність та економічне зростання [5].

Політика розумної спеціалізації виходить за рамки інноваційної політики та розглядається як процес виявлення конкурентних переваг, пріоритетів та максимального розвитку наукового потенціалу в будь якому регіоні, сильному чи слабому, високо- чи низькотехнологічному [6].

Практична реалізація політики розумної спеціалізації передбачає розробку відповідної стратегії. Згідно Положення ЄС [7], стратегія розумної спеціалізації являє собою національну або регіональну стратегію, яка встановлює пріоритети з метою створення конкурентних переваг шляхом розвитку та узгодження сильних наукових та інноваційних сторін регіону/галузі з вимогами бізнесу; розвитку ринку шляхом згуртування, при цьому уникаючи дублювання та фрагментарності. Стратегія розумної спеціалізації може бути розроблена окремо, а може бути включеною у національну або регіональну наукову та інноваційну стратегію.

Отже, для ефективного управління економікою країни, концентрації обмежених фінансових ресурсів доцільно визначати галузі або види економічної діяльності, що будуть драйверами розвитку окремих регіонів.

Концепція розумної спеціалізації передбачає, що необхідно докласти значних зусиль для оцінки існуючих сильних сторін регіону, можливостей, наявності відповідного потенціалу та виявлення ключових гравців між якими буде відбуватися трансфер знаннями.

Етапи розробки стратегії розумної спеціалізації чітко прописані у Рекомендаціях з розробки наукової та інноваційної стратегії на основі розумної спеціалізації [7]. Головним компонентом розумної спеціалізації є інтернаціоналізація, яка передбачає не лише експорт та прямі іноземні

інвестиції, але також і створення стратегічних альянсів, проведення спільних дослідження та розробки, аутсорсинг, переміщення й злиття компаній та придбання прав інтелектуальної власності.

Дослідження найкращих практик застосування розумної спеціалізації особливо важливо для розроблення власної інноваційної стратегії. При цьому досвід країн більш близьких за соціально-економічним розвитком та територіальною структурою надасть краще розуміння найефективніших практик, які можуть стати основою для розробки регіональної інноваційної стратегії на основі розумної спеціалізації.

Останні два десятиліття економічному розвитку країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) значно сприяли прямі іноземні інвестиції та експорт. Однак, на думку відомого експерта з економіки країн ЦСЄ С.Радошевича, оскільки ці інвестиції не були напряму пов'язані з науковим та інноваційним потенціалом країн, тому і не створили очікуваного потужного інноваційного середовища для подальшого довгострокового зростання [8]. Крім того, одним із слабких місць інноваційного розвитку цих країн є відсутність міцних горизонтальних зв'язків між бізнесом, наукою та державою. У зв'язку з цим, використання принципів розумної спеціалізації є унікальною можливістю для країн ЦСЄ вдосконалити свої стратегії інноваційного розвитку, а також зміцнити міжнародне, міжсекторальне та державно-приватне партнерство. Використання розумної спеціалізації для країни ЦСЄ, які мають відкриті інноваційні системи може стати основною рушійною силою модернізації технології та спеціалізації, які могли би забезпечити унікальну конкурентну перевагу для цих країн та регіонів.

Особливістю реалізації політики розумної спеціалізації для країн ЄС з розвинутою інфраструктурою, наявністю потужних кластерів та вагомим науковим та інноваційним потенціалом є застосування одного із важливих принципів розумної спеціалізації «підприємницького пошуку», тобто ініціювання політики розумної спеціалізації «знизу вгору». В той же час, як для країн ЦСЄ так і для України, яка знаходиться у процесі поступової децентралізації використання цього принципу на практиці є проблематичним. За цих обставин органи державного та регіонального управління повинні виступати ініціаторами та активними учасниками реалізації наукової та інноваційної політики на основі розумної спеціалізації.

Література

1. Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Доступний з: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf>
2. Foray D. Smart Specialisation – The Concept / D. Foray, P. David, B. Hall [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf
3. Knowledge for Growth: European Issues and Policy Challenges [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/knowledge_for_growth_bat.pdf

4. Mccan, P. Y Smart Specialisation, regional growth and applications to EU Cohesion policy / P. Y Mccan, R. Ortega-Argilés, [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00343404.2013.799769>
5. Офіційний сайт ОЕСР [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.oecd.org/sti/inno/smartspecialisation.htm>
6. Regulation no 1303/2013 of the European parliament and of the council [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1303>
7. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3) [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/en/c/document_library/get_file?uuid=e50397e3-f2b1-4086-8608-7b86e69e8553
8. Radosevic S. Internationalising Smart Specialisation: Assessment and Issues in the Case of EU New Member States / S. Radocevic, K. Ciampi Stancova [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://link.springer.com/article/10.1007/s13132-015-0339-3>